

POSTANOWIENIE

31 lipca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Krajewski

na posiedzeniu niejawnym 31 lipca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa A.B. i J. B.
przeciwko Bank w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej Bank w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 31 marca 2022 r., VI ACa 736/21,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną w części, w jakiej odnosi się do punktu pierwszego zaskarżonego wyroku;**
- 2. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania w pozostałej części;**
- 3. zasądza od Bank w W. na rzecz A. B. oraz J. B. po 2700 zł zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 31 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, na skutek apelacji pozwanego, zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Warszawie z 11 czerwca 2021 r. w ten sposób, że obniżył zasądzoną kwotę kosztów procesu (pkt 1), oddalił apelację pozwanego w pozostałej części (pkt 2) oraz rozstrzygnął o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 3).

Pozwany wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości. Wskazał, że w sprawie występują istotne zagadnienia

prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Formułowane przez pozwanego zagadnienia prawne dotyczyły możliwości uznania całej umowy kredytu za nieważną, gdy za niedozwolone zostały uznane jedynie klauzule spreadowe przy braku niedozwolonego charakteru klauzul ryzyka, problemu uznania kredytu indeksowanego lub denominowanego za kredyt złotowy, mimo że w tzw. ustawie antyspreadowej przyznano kredytobiorcom możliwość spłaty rat bezpośrednio w walucie obcej, co eliminuje konieczność sięgania do klauzul przeliczeniowych, oraz możliwości odwoływania się do stawki referencyjnej WIBOR dla określenia oprocentowania celem utrzymania umowy kredytu w mocy.

Jako przepisy wymagające wykładni skarżący wskazał: art. 4 ust. 2 oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13, art. 65, 354, 358 § 2, art. 385¹ § 1 i 2, art. 385² k.c., art. 69 ust. 3 Prawa bankowego, art. 189 k.p.c. oraz art. 496 w zw. z 497 k.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną powodowie wnieśli m.in. o odmowę przyjęcia skargi kassacyjnej oraz zasądzenie od pozwanego na rzecz powodów kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że jedną z przesłanek dopuszczalności środka zaskarżenia jest interes prawny w zaskarżeniu. Dla jego powstania konieczne jest istnienie stanu pokrzywdzenia orzeczeniem (*gravamen*), który występuje, gdy zaskarżone orzeczenie narusza interesy skarżącego (zob.m.in. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108; postanowienia SN: z 25 lutego 2015 r., V CSK 450/14; z 16 kwietnia 2021 r., I CSK 484/20, i z 31 stycznia 2022 r., I CSK 1578/22). Rozstrzygnięcie w zakresie punktu pierwszego zaskarżonego wyroku, w którym Sąd drugiej instancji, częściowo uwzględniając apelację pozwanego, zmniejszył zasądzone od niego koszty procesu, jest dla pozwanego korzystne. Pozwany nie ma w tym zakresie interesu prawnego w zaskarżeniu, co

powoduje częściowe odrzucenie skargi kasacyjnej jako niedopuszczalnej na podstawie art. 398⁶ § 2 i 3 k.p.c.

W pozostałym zakresie należy wskazać, że Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 k.p.c.). Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia prawomocnych orzeczeń, którego celem jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa, usunięcie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych. Ograniczenie przesłanek do czterech ma zapewnić, że przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest uzasadnione jedynie w sprawach, w których mogą być zrealizowane te funkcje, a skarga kasacyjna nie stanie się instrumentem wykorzystywanym w każdej sprawie.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. może być wyłącznie problem o charakterze prawnym, a nie faktycznym lub wynikającym ze stwierdzonych przez skarżącego uchybień sądu. Jego rozstrzygnięcie powinno stwarzać realne i poważne trudności, mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, na tle której zostało sformułowane, a także innych potencjalnych lub rzeczywiście toczących się spraw. Skarżący powinien w tym przypadku przedstawić pogłębioną argumentację. Zagadnienie prawne nie może odnosić się do subiektywnej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego (zob. np. postanowienia SN: z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18; z 24 kwietnia 2018 r., IV CSK 552/17; z 19 kwietnia 2018 r., I CSK 709/17, i z 10 kwietnia 2018 r., I CSK 733/17). Powinno ono zostać sformułowane na tle dokonanych przez sąd ustaleń faktycznych, a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny, tak aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się wyłącznie do samej subsumpcji stanu faktycznego i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (zob. postanowienia SN z 31 października 2023 r., I CSK 4205/22, i z 16 listopada 2023 r., I CSK 3355/23).

Każde ze sformułowanych przez skarżącego zagadnień prawnych znalazło już rozstrzygnięcie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, przez co nie mają one waloru istotnych. W szczególności ustalono, iż między klauzulami ryzyka walutowego i spreadu walutowego występuje ścisłe powiązanie (zob. m.in. wyroki SN: z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, z 7 lutego 2024 r., II CSKP 1045/22, i z 6 marca 2024 r., II CSKP 2223/22). Jeżeli z umowy usunięte zostałyby postanowienia określające sposób ustalenia kursu waluty, do zastosowania tzw. klauzuli ryzyka (zastosowania mechanizmu indeksacji) konieczne byłoby zastąpienie takich postanowień innym sposobem określenia kursu. Taki zabieg jest zaś niedopuszczalny zgodnie z punktem pierwszym uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym uchwała ta ma moc zasady prawnej i wiąże Sąd Najwyższy w niniejszej sprawie.

Sąd Najwyższy rozstrzygnął już także kwestię, czy po uznaniu za abuzywne postanowień przewidujących indeksację umowa może wiązać jako umowa kredytu złotowego oprocentowanego według stawki WIBOR. W tej mierze należy odwołać się do punktu drugiego uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, zgodnie z którym w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie.

Przechodząc do problemu konsekwencji wejścia w życie tzw. ustawy antyspreadowej i umożliwienia spłaty kredytu bezpośrednio w walucie obcej, wskazać należy, iż samo wejście w życie wskazanej ustawy, którą dodano ustęp 3 do art. 69 Prawa bankowego, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob. wyroki SN: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18. OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20, z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22, i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22). Stworzyło jedynie podstawy do zmiany postanowień umowy co do sposobu waloryzacji na przyszłość niespłaconych jeszcze rat kredytu. Oceny abuzywności postanowienia umownego dokonuje się natomiast według stanu z chwili zawarcia umowy, a nie następczo (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2).

Przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na przesłankę z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni, podania, na czym polegają wątpliwości związane z rozumieniem przepisu, oraz przedstawienia argumentacji przemawiającej za tym, że mają one rzeczywisty i poważny charakter, nie należą zaś do zwykłych wątpliwości związanych z procesem stosowania prawa. Wymagane jest także wykazanie, że treść i znaczenie przepisu nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie lub że istnieje potrzeba zmiany ich dotychczasowej wykładni (zob. postanowienie SN z 21 listopada 2023 r., I CSK 4931/22). Jeżeli podstawą wniosku w tym zakresie jest twierdzenie o występujących w orzecznictwie sądowym rozbieżnościach wynikających z dokonywania przez sądy różnej wykładni przepisu, konieczne jest także wskazanie rozbieżnych orzeczeń, dokonanie ich analizy i wykazanie, że rozbieżność wynika z różnej wykładni przepisu (zob. postanowienia SN: z 28 marca 2007 r., II CSK 84/07; z 30 listopada 2023 r., I CSK 200/23, i z 30 listopada 2023 r., I CSK 291/23).

W niniejszej sprawie nie ma potrzeby odnoszenia się do każdego z przepisów przywoływanych w ramach podstawy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Część z przedstawionych wyżej rozważań w odpowiedzi na sformułowane przez skarżącego zagadnienia prawne dotyczy tych samych kwestii, co dowodzi, iż wykładnia powoływanych przez skarżącego przepisów nie budzi w orzecznictwie wątpliwości. Odniesienia się wymagają trzy kwestie.

Skarżący wskazuje na możliwość zastępowania wyeliminowanej klauzuli spreadowej innym sposobem ustalenia kursu. W związku z tym ponownie należy zauważyć, że zgodnie z punktem pierwszym przywoływanej wyżej uchwały z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22, w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów.

Zdaniem skarżącego w sprawie występuje jeszcze potrzeba wykładni art. 189 k.p.c., podczas gdy kwestia interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieważności umowy kredytu denominowanego lub indeksowanego do waluty obcej była już wielokrotnie przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego. Możliwość dochodzenia roszczenia o zwrot zapłaconych rat kredytu nie eliminuje interesu prawnego w żądaniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego w związku z nieważnością umowy kredytu. Wyrok zasądzający świadczenie restytucyjne na rzecz kredytobiorcy nie rozstrzygałby bowiem – ze skutkiem wynikającym z art. 365 § 1 k.p.c. – czy stosunek kredytu został ważnie nawiązany (zob. wyroki SN: z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44; z 28 lipca 2023 r., II CSKP 611/22, oraz postanowienia SN z 28 lipca 2023 r., I CSK 4275/22, i z 29 września 2023 r., I CSK 212/23).

W niniejszej sprawie nie występuje potrzeba rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy, czy umowa kredytu jest umową wzajemną. Zagadnienie to mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia jedynie w odniesieniu do ewentualnie przysługującego pozwanemu prawa zatrzymania. W związku z tym należy wskazać, że w uchwale składu siedmiu sędziów z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, Sąd Najwyższy orzekł, iż prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony. W postanowieniu z 8 maja 2024 r., C-424/22, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał natomiast, że art. 6 ust. 1 oraz art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 stoją na przeszkodzie powołaniu się przez instytucję bankową na prawo zatrzymania w sporze z konsumentem żądającym stwierdzenia nieważności umowy kredytu hipotecznego.

Z tych przyczyn należało odmówić przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.) w zakresie, w jakim nie podlegała ona odrzuceniu.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4, w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 oraz § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych. Suma zwrotu została rozdzielona na powodów w częściach

równych (zob. uchwałę SN z 16 listopada 2023 r., III CZP 54/23, OSNC 2024, nr 6, poz. 57).

[SOP]

(r.g.)